

ТЕМА 6. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

План:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти власності.
2. Крадіжка (ст. 185 КК України).
3. Грабіж (ст. 186 КК України).
4. Розбій (ст. 187 КК України).
5. Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст.188⁻¹ КК України).
6. Вимагання (ст. 189 КК України).
7. Шахрайство (ст. 190 КК України).
8. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України).
9. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї (ст. 193 КК України).
10. Знищення або пошкодження чужого майна (ст. 194, ст. 196 КК України).
11. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1 КК України).
12. Погроза знищення майна (ст. 195 КК України).
13. Порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК КК України).
14. Придбання, отримання зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом (ст. 198 КК України).

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти власності

Кримінальні правопорушення проти власності – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що порушують право власності, спричиняють майнову шкоду приватній особі (фізичній або юридичній), чи державі й учиняються, зазвичай, з корисливих мотивів.

Родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є врегульовані законом суспільні відносини власності, передусім, відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є власність окремої особи (фізичної чи юридичної).

Предметами кримінальних правопорушень проти власності є: чуже майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи (наприклад, речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо), а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та тепла енергія.

Майно - це речі матеріального світу, яким притаманні специфічні ознаки фізичного, економічного та юридичного характеру (грошові кошти, цінні папери, особисті речі, побутова техніка, предмети домашнього господарства, продуктивна робоча худоба тощо).

Чужим визнається майно, що не перебуває у власності чи законному володінні винного. Розмір чужого майна визначається його вартістю (грошовою оцінкою конкретної речі), яка встановлюється за роздрібними цінами, що існували на момент вчинення кримінального правопорушення, а розмір відшкодування завданих кримінальним правопорушенням збитків - за відповідними цінами на час вирішення справи в суді. За відсутності зазначених цін на майно його вартість може бути визначено шляхом проведення відповідної експертизи.

Право на майно - це документи, що мають правове значення, тобто встановлюють право на майно або ж звільняють від обов'язків майнового характеру (заповіт на квартиру, договір дарування машини, доручення на право користування певною річчю, страховий поліс, боргова розписка тощо).

Будь-які дії майнового характеру - це виконання певних робіт або надання певних послуг (ремонт квартири, будівництво гаража, реставраційні роботи, вирощування сільськогосподарських культур, примушування відвезти на транспортному засобі в певне місце без матеріальної винагороди тощо).

Не є предметом кримінальних правопорушень проти власності:

1) природні багатства в їх природному стані (надра, ліс на корені, риба й інші водні тварини в природних водоймах, звірі в лісі тощо) (їх незаконне знищення, пошкодження, вилов, здобування слід кваліфікувати за ст.ст. 240, 246, 248 і 249 КК України);

2) вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої чи радіоактивні матеріали (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 262 КК України);

3) транспортні засоби (їх незаконне заволодіння слід кваліфікувати за ст. 289 КК України);

4) тіло (останки, прах) померлого, урна з прахом померлого, предмети, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 297 КК України);

5) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, обладнання, призначене для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів (їх незаконне заволодіння слід кваліфікувати за ст.ст. 308, 312 і 313 КК України);

6) офіційні чи приватні документи (паспорти або інші важливі особисті документи), що не мають грошової оцінки та мінової властивості, штампи й печатки (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 357 КК України);

7) військове майно (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 410 КК України);

8) речі, що знаходяться при вбитих чи поранених на полі бою (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 432 КК України) тощо.

Головною об'єктивною ознакою кримінальних правопорушень проти власності є те, **що конкретні відносини власності є їх головним безпосереднім об'єктом посягання. Інші об'єкти, яким кримінальними правопорушеннями проти власності заподіюється шкода, наприклад, здоров'я при розбійному нападі, є додатковим безпосереднім об'єктом посягання.** За цією ознакою кримінальні правопорушення проти власності потрібно відмежовувати від інших кримінальних правопорушень, якими заподіюється шкода у сфері відносин власності.

Так, наприклад, при диверсії (ст. 113 КК України), при пошкодженні шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК України), пошкодженні або зруйнуванні нафтогазових трубопроводів (ст. 292 КК України), знищенні чи зруйнуванні пам'яток культури (ст. 298 КК України), викраденні вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин (ст. 262 КК України), викраденні радіоактивних матеріалів (ст. 265 КК України), викраденні наркотичних засобів психотропних речовин (ст. 308 КК України) та інших головними безпосередніми об'єктами цих кримінальних правопорушень є не відносини власності. Відносини власності при скоєнні цих кримінальних правопорушень є додатковими безпосередніми об'єктами посягання. Головними безпосередніми об'єктами цих кримінальних правопорушень є інші суспільні відносини.

Так, наприклад, головним безпосереднім об'єктом диверсії є економічна могутність України. Пошкодження чи зруйнування шляхів сполучення або транспортних засобів, викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин – громадська безпека, викрадення наркотичних засобів або психотропних речовин - народне здоров'я.

Другою головною ознакою кримінальних правопорушень проти власності є їх суб'єктивна сторона. Переважна більшість кримінальних правопорушень проти власності скоюється умисно і лише з прямим умислом. Такою є суб'єктивна сторона усіх видів викрадення чужого майна (статті 185-191 КК України). Лише два із кримінальних правопорушень проти власності можуть вчинюватися як з прямим, так і з непрямим умислом - це умисне знищення чи пошкодження чужого майна (ст. 194 КК України). І тільки два із кримінальних правопорушень проти власності вчинюються з необережності - це необережне знищення чи пошкодження чужого майна (ст. 196 КК України), а також порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК України).

Із суб'єктивних ознак кримінальних правопорушень проти власності найбільше практичне значення мають мотив і мета. Майже всі кримінальні правопорушення проти власності вчинюються із корисливих мотивів з метою неправомірного збагачення, нелегального набуття майна, грошей, цінностей; з інших спонукань (помсти, кар'єризму, хуліганства) можуть бути скоєні лише два кримінальних правопорушення – погроза

знищення чужого майна (ст. 195 КК України) і умисне знищення або пошкодження чужого майна (ст. 194 КК України).

З урахуванням способу вчинення, а також мотиву і мети всі кримінальні правопорушення проти власності розподіляються на три групи:

I. Заволодіння чужим майном шляхом його вилучення (крадіжка (ст. 185 КК України), грабіж (ст. 186 КК України), розбій (ст. 187 КК України), вимагання (ст. 189 КК України), шахрайство (ст. 190 КК України), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України).

II. Заволодіння чужим майном без ознак викрадення (шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України), привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї (ст. 193 КК України).

III. Некорисливі кримінальні правопорушення проти власності (знищення або пошкодження чужого майна (ст.ст. 194, 196 КК України), умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1 України), погроза знищення майна (ст. 195 КК України), порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК України).

Окремими кримінальними правопорушеннями, віднесеним до розділу VI «Кримінальні правопорушення проти власності», є передбачений ст. 198 КК України кримінальне правопорушення, яке безпосередньо на економічні відносини власності не посягає, а лише сприяє посяганням на власність, а також самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 України).

Не обіцяне заздалегідь придбання чи збут майна, що було викраденим (крадіжкою, грабежем, розбоєм чи шахрайством або іншим чином), надає злодієві суттєву допомогу у реалізації здобутого, оскільки у особи, що вчинила кримінальне правопорушення часто немає проблеми вкрати, а є проблема реалізації викраденого.

2. Крадіжка (ст. 185 КК України)

Крадіжка (таємне викрадення чужого майна) - це викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб.

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини власності.

Предмет - чуже для винного майно.

Об'єктивна сторона:

- дія (таємне, незаконне, безоплатне, поза волею власника вилучення майна);
- наслідок, який полягає в заволодінні чужим майном;
- причинний зв'язок між дією та наслідком;
- спосіб вчинення кримінального правопорушення, що характеризується таємністю.

Суб'єкт - фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки - (ч. 2) крадіжка, вчинена:

- повторно; у статтях 185, 186 та 189-191 повторним визнається кримінальне правопорушення, вчинене особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених цими статтями або ст.ст. 187, 262 КК України.

- за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки - крадіжка:

- поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3). Додатково за статтею 162 КК такі дії кваліфікувати не потрібно. Якщо незаконне проникнення до житла, іншого приміщення чи сховища поєднане зі вчиненням крадіжки, кримінальну відповідальність за яку, з огляду на вартість викраденого законом не передбачено, вчинене належить кваліфікувати за статтею 162 КК України;

- що завдала значної шкоди потерпілому (ч. 3); у статтях 185, 186, 189 та 190 КК України значна шкода визнається із врахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- вчинена в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4);

- вчинена у великих розмірах (ч. 4); у статтях 185-191, 194 КК України у великих розмірах визнається кримінальне правопорушення, що вчинене однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення;

- вчинена в особливо великих розмірах (ч. 5); у ст.ст. 185-187 та 189-191, 194 КК України в особливо великих розмірах визнається кримінальне правопорушення, що вчинене однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення;

- вчинена організованою групою (ч. 5).

Кримінальне правопорушення з матеріальним складом. Кримінальне правопорушення **закінчене** з моменту протиправного вилучення майна й отримання винним реальної можливості розпорядитися чи користуватися цим майном.

Якщо особа, котра протиправно заволоділа майном, такої реальної можливості не мала, її дії слід розглядати залежно від обставин справи як закінчений чи незакінчений замах на вчинення відповідного кримінального правопорушення. Закінченим замахом на крадіжку є дії особи, яка викрала майно, але одразу була викрита.

Дії, розпочаті як крадіжка, але виявлені потерпілим чи іншими особами і, незважаючи на це, продовжені винною особою з метою заволодіння майном,

належить кваліфікувати як грабіж, а в разі застосування насильства чи висловлювання погрози його застосування - залежно від характеру насильства чи погрози - як грабіж чи розбій.

Коли винна особа вже отримала реальну можливість розпорядитися чи користуватися протиправно вилученим майном, але застосовує насильство лише з метою уникнення затримання, її дії не можуть визнаватися грабежем, поєднаним з насильством. Залежно від способу вилучення майна вони можуть розцінюватися як крадіжка або грабіж. Застосування насильства в такому випадку утворює окремий склад кримінального правопорушення і потребує окремої кваліфікації залежно від тяжкості наслідків та заподіяної потерпілому фізичної шкоди.

Викрадення вважається **таємним**, якщо воно здійснюється:

- за відсутності власника чи іншої особи;
- у присутності власника або іншої особи, але непомітно для них;
- у присутності власника чи іншої особи, але винний не усвідомлює цього моменту та вважає, що діє таємно від інших осіб;
- у присутності власника або іншої особи, що через свій фізіологічний або психічний стан чи інші обставини не усвідомлюють факту протиправного вилучення майна та не можуть дати йому належної оцінки (сон, непритомність, стан сп'яніння);
- у присутності інших осіб, на потурання яких винний розраховує з певних підстав;
- особою, що не була наділена певною правомочністю щодо викраденого майна, а за родом діяльності тільки мала доступ до цього майна.

3. Грабіж (ст. 186 КК України)

Грабіж - це відкрите викрадення чужого майна у присутності потерпілого або інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винної особи, яка у свою чергу усвідомлює, що її дії помічені і оцінюються як викрадення.

Викрадення визнається відкритим і тоді, коли воно вчиняється в присутності малолітніх старше 5-6-літнього віку, оскільки, як свідчить практика, особи в такому віці уже розуміють суспільну сутність викрадення.

Безпосередній об'єкт - суспільні відносини власності.

Додатковий необхідний безпосередній об'єкт насильницького грабежу - здоров'я, психічна чи фізична недоторканність людини.

Предмет - чуже для винного майно.

Об'єктивна сторона:

- дія (відкрите, незаконне, безоплатне, поза волею власника вилучення майна);
- наслідок, який полягає в заволодінні чужим майном;
- причинний зв'язок між дією та наслідком.

Суб'єкт - фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки - (ч. 2) грабіж, поєднаний:

- із насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого.

Під насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого при грабежі, слід розуміти умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короткочасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (завдання удару, побоїв, незаконне позбавлення волі) за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння. Такі насильницькі дії, вчинені під час грабежу, повністю охоплюються частиною другою статті 186 КК України і додаткової кваліфікації за іншими статтями КК України не потребують. Якщо винний застосовує насильство з метою звільнитися від затримання, припинивши викрадення (наприклад, покинув майно, речі, гроші), то таке насильство не може бути підставою для кваліфікування його дій як грабежу за ч. 2 ст. 186 КК України. Не утворює насильницького (ч. 2 ст. 186 КК України) грабежу викрадення способом «хапка» (хапання), оскільки винний в такому випадку застосовує не насильство, а розраховує на несподіваність і раптовість своїх дій;

- із погрозою застосування такого насильства;
- повторно;
- за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки - грабіж:

- поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3);

- що завдав значної шкоди потерпілому (ч. 3);
- вчинений у великих розмірах (ч. 4);
- вчинений в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4);
- вчинений в особливо великих розмірах (ч. 5);
- вчинений організованою групою (ч. 5).

4. Розбій (ст. 187 КК України)

Розбій - це напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства.

Об'єктивна сторона - напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, що зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

Під **нападом** слід розуміти умисні дії, спрямовані на негайне вилучення чужого майна шляхом застосування фізичного або психічного насильства.

Небезпечне для життя чи здоров'я насильство (ст. 187, ч. 3 ст. 189 КК України) - це умисне заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження,

що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжке тілесне ушкодження, а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення. До них слід відносити, зокрема, і насильство, що призвело до втрати свідомості чи мало характер мордування, придушення за шию, скидання з висоти, застосування електроструму, зброї, спеціальних знарядь тощо.

Застосування до потерпілого без його згоди наркотичних засобів, психотропних, отруйних чи сильнодіючих речовин (газів) з метою заволодіння його майном потрібно розглядати як насильство і залежно від того, було воно небезпечним для життя або здоров'я чи не було, кваліфікувати такі дії за частиною другою статті 186 КК України (грабіж) або за відповідною частиною статті 187 КК України.

Якщо застосування таких засобів було небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, але не призвело до заподіяння легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження, вчинене належить кваліфікувати як розбій лише за умови, що винна особа усвідомлювала можливість заподіяння будь-якого із цих наслідків.

Вказане стосується і випадків застосування наркотичних засобів, психотропних, отруйних чи сильнодіючих речовин (газів) під час вимагання.

Умисне заподіяння у процесі розбою чи вимагання легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, а також середньої тяжкості тілесного ушкодження, незаконне позбавлення волі, вчинене способом, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого, завдання побоїв, що мало характер мордування, охоплюються статтею 187 або 189 КК України (вимагання) і додаткової кваліфікації за іншими статтями КК України, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти здоров'я, не потребують.

Умисне або необережне заподіяння у процесі розбою чи вимагання тяжкого тілесного ушкодження охоплюється ст. 187 та ч. 4 ст. 189 КК України (вимагання) і додаткової кваліфікації за ст. 121 чи за ст. 128 КК України не потребує.

Якщо під час розбою чи вимагання було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, або останнього було умисно вбито, дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень - за ч. 4 ст. 187 чи ст. 189 КК України і ч. 2 ст. 121 або п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України.

Заподіяння потерпілому смерті під час розбою чи вимагання з необережності слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень - за відповідною частиною ст. 187 чи 189 та ст. 119 КК України.

У разі вчинення розбою бандою при кваліфікації дій членів банди слід керуватися роз'ясненнями, що містяться в постанові Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями».

Погроза застосування насильства при розбої полягає в залякуванні негайним застосуванням фізичного насильства, небезпечного для життя і здоров'я потерпілого (погроза вбити, заподіяти тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження, легке тілесне ушкодження з розладом здоров'я чи незначною втратою працездатності, або вчинити певні дії, що у конкретній ситуації можуть спричинити такі наслідки), а при грабежі - насильства, що не є небезпечним для його життя чи здоров'я

Суб'єкт - фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона - вина у формі прямого умислу, мотив - корисливий, мета - заволодіння чужим майном.

Кваліфікуючі ознаки - (ч. 2) розбій, вчинений:

- за попередньою змовою групою осіб;
- особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм.

Особливо кваліфікуючі ознаки - розбій:

- поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3);
- спрямований на заволодіння майном у великих розмірах чи особливо великих розмірах (ч. 4);
- вчинений організованою групою (ч. 4);
- вчинений в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4);
- поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (ч. 4).

Кримінальне правопорушення **закінчене** з моменту нападу, поєднаного із застосуванням або з погрозою застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, незалежно від того, чи заволоділа винна особа чужим майном.

Кримінальне правопорушення з усіченим складом.

5. Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст.188-1 КК України)

Безпосереднім об'єктом є відносини, пов'язані із забезпеченням водою, електроенергією та тепловою енергією споживачів.

Предмет кримінального правопорушення – питна або гаряча вода, електрична або тепла енергія, які самовільно використовуються суб'єктом кримінального правопорушення.

Об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення характеризується викраденням гарячої або питної води, електричної або теплової енергії шляхом її:

- самовільного використання без приладів обліку, результати вимірювання яких використовуються для здійснення комерційних розрахунків (якщо використання приладів обліку обов'язкове);
- внаслідок умисного пошкодження приладів обліку;
- у будь-який інший спосіб.

Наслідок (завдання значної або у великому розмірі шкоди) є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони.

Викрадення викраданням гарячої або питної води, електричної або теплової енергії полягає в протиправному вилученні чужої для суб'єкта кримінального правопорушення електричної чи теплової енергії і використанні її у своїх чи інших осіб інтересах. Вилучення зазначених предметів може бути таємним і відкритим, що не впливає на кваліфікацію, але має значення для оцінки суспільної небезпечності вчиненого кримінального правопорушення. Протиправність вилучення енергії виявляється в тому, що особа не має на предмети, які викрадаються, ні дійсного, ні передбачуваного права, вони для неї є чужими.

Викрадення води, електричної або теплової енергії внаслідок умисного пошкодження приладів обліку виявляється у тому, що шляхом пошкодження приладів обліку (лічильників електричного струму, газових лічильників, лічильників споживчої теплової енергії - гарячої води, пари тощо) винна особа ухиляється від обліку води, енергії, яку споживає, ухиляється відповідно і від сплати вартості фактично споживаної енергії. У випадках коли пошкодження приладів обліку води, енергії, що споживається, містить у собі склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 194 КК України, все вчинене кваліфікується за сукупністю кримінальних правопорушень.

Викрадення води, електричної або теплової енергії у будь-який спосіб характеризується тим, що винна особа використовує інші, не вказані у ст. 188¹ КК України способи, наприклад, обман, зловживання довірою та ін. Вони не мають значення для встановлення складу кримінального правопорушення як підстави кримінальної відповідальності і правильної кваліфікації розглядуваного кримінального правопорушення, але впливають на оцінку його суспільної небезпечності. Проте і в даному випадку слід встановити, що особа протиправно, самовільно споживає чужу для неї воду, енергію і спричиняє тим самим власнику цієї води, енергії майнову шкоду.

Склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 188¹ КК України, може мати місце лише у випадку, коли унаслідок викрадення електричної або теплової енергії власнику такими діями завдано значної шкоди, тобто такої, яка в сто і більше разів перевищує н.м.д.г. При обчисленні розміру збитків, завданих власнику енергії, слід керуватися підзаконними нормативно-правовими актами. Наприклад, при вирішенні питання про обчислення розміру збитків, завданих електропостачальнику внаслідок порушення споживачем правил користування електричною енергією для населення, слід користуватися Постановою «Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної

енергії» Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 14.03.2018 № 312.

6. Вимагання (ст. 189 КК України)

Безпосередній об'єкт - врегульовані законом суспільні відносини власності, передусім, відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Додатковий необхідний безпосередній об'єкт - здоров'я, психічна чи фізична недоторканність людини, її особиста свобода.

Додатковий факультативний безпосередній об'єкт - це життя, честь і гідність людини тощо.

Предмет - чуже майно та право на майно (заповіт, договір дарування).

Об'єктивна сторона виявляється у вимозі передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою:

- насильства над потерпілим чи його близькими родичами;
- обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб;
- пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною;
- розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці.

Погроза при вимаганні може стосуватись як самого потерпілого, так і його близьких родичів. Близькі родичі визначаються відповідно КПК України.

Погроза при вимаганні має місце тоді, коли винна особа, висловлюючи її в будь-якій формі (словами, жестами, демонстрацією зброї тощо), бажає, щоб у потерпілого склалося враження, що якщо він протидіятиме винній особі або не виконає її вимог, то ця погроза буде реалізована. Це стосується і випадків, коли винна особа погрожує застосуванням предметів, які завідомо для неї не можуть бути використані для реалізації погроз (зіпсована зброя, макет зброї тощо), але потерпілий сприймає ці предмети як такі, що являють собою небезпеку для життя чи здоров'я. Така погроза може стосуватись як потерпілого, так і його близьких родичів і завжди містить у собі вимогу майнового характеру щодо передачі майна в майбутньому.

Якщо винна особа при вимаганні погрожувала потерпілому позбавленням життя або заподіянням тяжкого тілесного ушкодження, то її дії за відсутності інших кваліфікуючих ознак належить кваліфікувати за частиною другою статті 189 КК

Погроза вчинити вбивство, висловлена під час розбою чи вимагання, повністю охоплюється диспозиціями ст.187 та ч. 2 ст. 189 КК України і додаткової кваліфікації за ст. 129 КК України не потребує.

При розмежуванні вимагання і грабежу чи розбою слід виходити з того, що при грабежі та розбої насильство або погроза його застосування спрямовані на заволодіння майном у момент їх застосування. При цьому погроза являє собою такі дії чи висловлювання, які виражають намір застосувати насильство

негайно. Дії, що полягають у насильстві або в погрозі його застосування, спрямовані на одержання майна в майбутньому, а також вимогу передати майно, поєднану з погрозою застосувати насильство до потерпілого або його близьких родичів у майбутньому, слід кваліфікувати як вимагання.

Якщо погроза насильства або саме насильство були застосовані з метою заволодіння майном потерпілого в момент нападу, але у зв'язку з відсутністю у нього майна винна особа пред'явила вимогу передати його в майбутньому, такі дії належить кваліфікувати залежно від характеру погроз чи насильства як розбій чи як замах на грабіж та за відповідною ч. ст.189 КК України (за наявності складу кримінального правопорушення).

Під відомостями, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці, слід розуміти такі дійсні чи вигадані дані про них, їхні дії та дії, вчинені щодо них, розголошення яких із будь-яких міркувань є для них небажаним. До таких відомостей, зокрема, можуть належати дані про інтимні сторони життя, захворювання, аморальні вчинки, кримінально протиправну діяльність тощо. Погроза розголосити вказані відомості означає можливість повідомити про них будь-яким способом хоча б одній особі, якій вони не були відомі, тоді як потерпілі особи бажали зберегти їх у таємниці.

Реалізація таких погроз під час вимагання не охоплюється статтею 189 КК України. Якщо самі по собі такі дії утворюють склад кримінального правопорушення (наприклад, передбаченого ст.ст. 163 чи 168 КК України), то вони підлягають окремій кваліфікації.

Погроза пошкодити чи знищити майно має місце лише тоді, коли вона стосується майна, що належить потерпілому чи його близьким родичам, або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною.

Умисне знищення або пошкодження такого майна під час вимагання повністю охоплюється ч. 2, 3 або 4 ст. 189 КК України, крім випадків його знищення чи пошкодження шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, яке за наявності до того підстав додатково кваліфікується за ч. 2 ст. 194 КК України.

При розмежуванні вимагання і кримінального правопорушення, передбаченого ст. 206 КК України (протидія законній господарській діяльності), чи кримінального правопорушення, передбаченого ст. 355 КК України (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань), треба виходити з того, що при вимаганні винна особа керується корисливим умислом на заволодіння не належним їй майном чи правом на таке майно або бажає вчинення на її користь дій майнового характеру.

Якщо винна особа, застосовуючи відповідні погрози чи насильство, таким умислом не керується, а має на меті примусити потерпілого припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладеної угоди, виконання (невиконання) якої може заподіяти матеріальної шкоди або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, вчинене потрібно розглядати як

протидію законній господарській діяльності і кваліфікувати, залежно від обставин за відповідною частиною ст. 206 КК України.

Застосування погроз чи насильства без такого умислу з метою примусити потерпілого до виконання чи невиконання цивільно-правового зобов'язання належить кваліфікувати за відповідною частиною ст. 355 КК України. При цьому слід мати на увазі, що відповідальність за цією статтею може наставати лише тоді, коли особу примушують до виконання (невиконання) існуючого зобов'язання, що виникло на підставах, передбачених чинним законодавством. Предметом такого зобов'язання можуть бути гроші, майно, послуги, результати творчості тощо.

Вимога виконати (не виконати) зобов'язання, що виникло на підставах, не передбачених чинним законодавством, або неіснуюче зобов'язання, або зобов'язання з невизначеним предметом, а так само використання факту існуючого зобов'язання для заволодіння майном, правом на майно або для вчинення дій майнового характеру, які ним не передбачені, належить кваліфікувати як вимагання.

Не є вимаганням примушування особи до оплати (вимоги оплати) наданих їй за угодою чи домовленістю послуг, наприклад: з перевезення особи чи майна, оплати переданого особі майна чи виконаних на її користь робіт тощо. Такі дії за наявності для того підстав мають кваліфікуватись як примушування до виконання цивільно-правового зобов'язання.

Суб'єкт - фізична осудна особа, котра досягла 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона - вина у формі прямого умислу, мотив - корисливий.

Кваліфікуючі ознаки - (ч. 2) дії, вчинені:

- повторно;
- за попередньою змовою групою осіб;
- службовою особою з використанням свого службового становища;
- із погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень;
- із пошкодженням або знищенням майна;
- що завдало значної шкоди потерпілому.

Особливо кваліфікуючі ознаки – вчинення кримінального правопорушення:

- поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи (ч. 3);
- що завдало майнової шкоди у великих розмірах (ч. 3);
- що завдало майнової шкоди у великих розмірах (ч. 3);
- яке завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах (ч. 4);
- учинене організованою групою (ч. 4);
- вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4);
- поєднане із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження (ч. 4).

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту висування вимоги, поєднаної зі вказаними погрозами незалежно від досягнення винною особою поставленої мети (**формальний склад**).

7. Шахрайство (ст. 190 КК України)

Безпосередній об'єкт - врегульовані законом суспільні відносини власності, передусім, відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Предмет - чуже майно.

Об'єктивна сторона передбачає:

- ✓ альтернативні дії:
 - заволодіння чужим майном;
 - придбання права на майно;
 - наслідки у вигляді фактичного одержання винним чужого майна чи права на нього;
- ✓ причинний зв'язок між діями та наслідком;
- ✓ спосіб:
 - обман;
 - зловживання довірою.

Обман (повідомлення потерпілому неправдивих відомостей або приховування певних обставин) чи зловживання довірою (недобросовісне використання довіри потерпілого) при шахрайстві застосовуються винною особою з метою викликати у потерпілого впевненість у вигідності чи обов'язковості передачі їй майна або права на нього. Обов'язковою ознакою шахрайства є добровільна передача потерпілим майна чи права на нього.

Слід мати на увазі, що коли потерпіла особа через вік, фізичні чи психічні вади або інші обставини не могла правильно оцінювати і розуміти зміст, характер і значення своїх дій або керувати ними, передачу нею майна чи права на нього не можна вважати добровільною.

Якщо особа заволодіває чужим майном, свідомо скориставшись чужою помилкою, виникненню якої вона не сприяла, та за відсутності змови з особою, яка ввела потерпілого в оману, вчинене не може розглядатись як шахрайство. За певних обставин (наприклад, коли майно має особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність) такі дії можуть бути кваліфіковані за ст. 193 КК України.

Якщо обман або зловживання довірою були лише способом отримання доступу до майна, а саме вилучення майна відбувалося таємно чи відкрито, то склад шахрайства відсутній. Такі дії слід кваліфікувати відповідно як крадіжку, грабіж або розбій.

Отримання майна з умовою виконання якого-небудь зобов'язання може бути кваліфіковане як шахрайство лише в тому разі, коли винна особа ще в момент заволодіння цим майном мала на меті його привласнити, не виконуючи зобов'язання. Зокрема, якщо винна особа отримує від іншої особи гроші чи

цінності нібито для передачі службовій особі як неправомірну вигоду, маючи намір не передавати їх, а привласнити, вчинене належить кваліфікувати як шахрайство.

Якщо при цьому винна особа схилила певну особу до замаху на надання неправомірної вигоди, її дії слід кваліфікувати також за відповідною частиною ст. 15 та відповідною частиною ст. 369 КК України з посиланням на ч. 4 ст. 27 КК України.

Якщо обман чи зловживання довірою при шахрайстві полягають у вчиненні іншого кримінального правопорушення, дії винної особи належить кваліфікувати за відповідною частиною ст. 190 КК України і статтею, що передбачає відповідальність за це кримінальне правопорушення. Зокрема, самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, викрадення, привласнення, пошкодження та підроблення документів, штампів і печаток з метою подальшого їх використання при шахрайстві, використання при шахрайстві завідомо підробленого документа, а також зловживання владою чи службовим становищем потребують додаткової кваліфікації відповідно за ст.ст. 353, 357, 358 та 364 КК України.

Окремої кваліфікації за статтею 290 КК України при шахрайстві потребують також дії винної особи, яка знищила, підробила або замінила номери вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Разом із тим, шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, має кваліфікуватися за ч. 4 ст. 190 КК України і додаткової кваліфікації не потребує.

Суб'єкт - загальний (фізична осудна особа, котра досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки - (ч. 2) дії, вчинені:

- повторно;
- за попередньою змовою групою осіб;
- що завдало значної шкоди потерпілому.

Особливо кваліфікуючі ознаки – вчинення кримінального правопорушення:

- в умовах воєнного чи надзвичайного стану, що завдало значної шкоди потерпілому (ч.3)
- у великих розмірах (ч.4);
- шляхом незаконних операцій з використанням електронно- обчислювальної техніки (ч.4);
- в особливо великих розмірах (ч. 5);
- організованою групою (ч. 5);

Кримінальне правопорушення є закінченим з моменту фактичного одержання винним чужого майна чи права на нього (**матеріальний склад**).

8. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України)

Безпосередній об'єкт - суспільні відносини власності.

Предмет - чуже майно, яке було ввірене винній особі чи перебувало в законному віданні.

Об'єктивна сторона:

- привласнення чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні (ч. 1);
- розтрата такого майна зазначеною особою (ч. 1);
- привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2).

Привласнення - незаконне безоплатне обернення винним на свою користь чужого майна, що було йому ввірене чи перебувало в його віданні.

Розтрата - незаконне безоплатне обернення винним чужого майна, що було йому ввірене чи перебувало в його віданні, на користь інших осіб, зокрема це може бути відчуження майна іншим особам для споживання, як подарунок чи товар, в обмін на інше майно тощо.

Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем полягає в незаконному безоплатному оберненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби.

Суб'єкт - спеціальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років, та якій майно було ввірене чи перебувало в її законному віданні (ч. 1) або службова особа (ч. 2)).

Суб'єктивна сторона - вина у формі прямого умислу, мотив - корисливий.

Кваліфікуючі ознаки - (ч. 3) дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, вчиненні

- повторно;
- за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки - вчинення кримінального правопорушення:

- у великих розмірах (ч. 4);
- в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4);
- в особливо великих розмірах (ч. 5);
- організованою групою (ч. 5).

Кримінальне правопорушення закінчене з моменту незаконного безоплатного заволодіння чужим майном.

Кримінальне правопорушення з матеріальним складом.

9. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї (ст. 193 КК України)

Сутність злочину, передбаченого ст. 193 КК України полягає у зверненні у свою власність винним чужого майна, яке завідомо для винного належить не йому.

Предметом привласнення може бути тільки чуже майно або скарб – які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність.

До предметів привласнення закон відносить два види майна (речей):

- 1) майно (рід) знайдене і
- 2) майно (рід), які випадково опинилися у винної особи.

Знайти можна лише те, що було загублено. Не може вважатися знайденим те, що лежить на своєму місці, там, де воно завжди перебуває.

Якщо особа привласнює рід, яка знаходиться на своєму постійному місці, там, де вона завжди знаходиться, визнається, що така особа не знайшла, а викрала цю рід.

Загубленою у кримінальному праві визнається рід (майно), яка:

- 1) вибула із володіння власника, охоронця або особи, якій вона була доручена;
- 2) знаходиться у випадковому місці, там, де вона звичайно не лежить, не на місці свого постійного чи звичайного знаходження (наприклад, гаманець з грішми на дорозі, золотий годинник в лісі на дереві тощо).

Загубленим можна визнати лише те, що має сукупність цих ознак.

Деяке майно взагалі не може бути загублено, наприклад, будинок, автомобіль тощо. Не визнається загубленим майно (рід,) яке було залишене або забуте власником чи володарем у громадському місці (у службовому приміщенні, у громадському транспорті, на пляжі, тощо). Привласнення худоби, яка знаходилась на пасовищі, хоча і була тимчасово залишена без догляду, теж кваліфікується як викрадання за ст. 185 України, а не за ст. 193 КК України. Таким чином кваліфікується і привласнення майна, яке було викрадено і сховано іншими особами.

Чуже майно може випадково опинитися у винної особи внаслідок помилки, яка була викрита винним потім, після отримання цього майна чи грошей.

Такі помилки трапляються у роботі матеріально відповідальних осіб, які передають матеріальні цінності чи гроші зі складів, із кас, в підприємствах торгівлі тощо.

Якщо особа, яка отримує майно чи гроші, зрозуміла помилку під час отримання - передачі їй майна чи грошей і змовчала про це, маючи намір привласнити те, що їй передали помилково, то її дії кваліфікуються як шахрайство, оскільки вона застосувала обман - не повідомила про обставини, для цього випадку істотні і обов'язкові.

Привласнення чужого майна вважається *закінченим кримінальним правопорушенням* з моменту звернення майна у свою власність, з моменту заволодіння майном.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 193 КК України, характеризується завідомістю належності привласненого майна іншій особі.

Винна особа при вчиненні кримінального правопорушення усвідомлює, що майно, безсумнівно, належить не їй і що, привласнюючи його, вона заподіє власникові шкоду. При помилці в належності майна складу кримінального правопорушення не утворюється.

Суб'єктами, відповідальності за ст. 193 КК України є всі осудні особи що досягли віку шістнадцяти років.

10. Знищення або пошкодження чужого майна (ст. 194, ст. 196 КК України)

Знищенням визнається повне зіпсування майна, приведення майна до такого стану, в якому воно вже не може використовуватися за своїм призначенням через повну втрату господарсько-економічних властивостей і не може бути поновленим.

Наприклад, спалення будівлі, загибель худоби, гнилість харчів, отруєння напоїв тощо. Під знищенням чужого майна розуміється доведення цього майна до повної непридатності щодо його цільового призначення. Внаслідок знищення майно перестає існувати або повністю втрачає свою цінність. Знищення або пошкодження чужого майна - це не тільки і не стільки фізичне його зруйнування, а, головним чином, знищення, анулювання, ліквідація можливості для власника володіти майном, користуватися ним. Тому у деяких випадках майно може бути знищене і без його фізичного зіпсування, наприклад, вилиття спирту у міську каналізацію, випуск з кліток на волю диких птахів чи тварин тощо.

Знищення об'єктів рослинного світу означає втрату ним свого господарського, кліматичного або культурно-естетичного значення, внаслідок чого вони назавжди або на тривалий час перестають існувати кваліфікується за ст. 245 КК України.

Пошкодженням майна називається така його зіпсованість, внаслідок якої зменшилась чи погіршилась його якість, цінність і майно тимчасово або частково не може використовуватись за своїм призначенням.

На відміну від знищеного пошкоджене майно може бути відновленим, але це потребує значних витрат коштів і часу. У тих випадках, коли для визначення втрати майном своєї цінності чи приведення певної речі до її непридатності, потрібні спеціальні знання, проводиться відповідна експертиза. *Шкода повинна бути у великих розмірах.*

Предметом знищення і пошкодження можуть бути машини, механізми, худоба, будівлі, харчі, сировина, цінні папери та інші матеріальні об'єкти.

Предметами кримінально протиправного знищення чи пошкодження майна не можуть бути документи, оскільки документи не майно і тому відповідальність за їх знищення чи пошкодження передбачені спеціальною статтею 357 КК України.

Зруйнування або пошкодження шляхів сполучення, споруд на них, рухомого складу або суден, засобів зв'язку чи сигналізації утворюють окреме кримінальне правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 277 КК України.

Зруйнування чи пошкодження майна (об'єктів), яке має важливе господарське чи оборонне значення, з метою ослаблення держави кваліфікується за ст. 113 КК України. Знищення або пошкодження майна при масових заворушеннях кваліфікується за ст. 294 КК України. Знищення або пошкодження майна, яке належить судді, народному засідателю чи присяжному, журналістові, працівникові правоохоронного органу, працівникові органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю (у тому числі після звільнення з посади) чи їхнім близьким родичам, у зв'язку з виконанням ними своїх професійних або службових обов'язків, кваліфікується за ст. 347, 347¹, 378 КК України.

Пошкодження кабельної, радіорелейної, повітряної лінії зв'язку, провідного мовлення або споруд чи обладнання ліній зв'язку кваліфікується за ст. 360 КК України.

Знищення і зруйнування пам'яток історії і культури або природних об'єктів, які були взяті під охорону держави, кваліфікуються за ст. 298 і за ст. 252 КК України.

Знищення або пошкодження військового майна - зброї, боєприпасів, засобів пересування, військової техніки чи іншого майна - кваліфікується за ст. 411 КК України.

Знищення чи пошкодження чужого майна, відповідальність за яке передбачена статтею 194 КК України, може бути вчинено із різних спонукань - помсти, ревнощів, хуліганства.

У деяких випадках знищення або пошкодження майна поєднано з викраденням. Таке трапляється тоді, коли знищенням чи пошкодженням майна винна особа намагається приховати викрадення. Всі ці дії утворюють сукупність кримінальних правопорушень і кваліфікуються як викрадення і знищення чи пошкодження майна за ст. 185-191 і ст. 194 КК України.

Викрадення і знищення чужого майна кваліфікується за сукупністю кримінальних правопорушень лише тоді, коли знищено було інше, не викрадене майно. Якщо ж винна особа знищує те ж майно яке вона викрала (як майнові докази), то її дії кваліфікуються тільки як викрадення.

Кваліфікуючими ознаками навмисного знищення або пошкодження чужого майна (ч. 2 ст. 194 КК України) є:

1. Знищення або пошкодження майна підпалом, за умовою, якщо, враховуючи конкретні обставини підпалу, цей підпал був загальнонебезпечним.

Тобто утворював загрозу вогнем для інших майнових об'єктів чи для життя або здоров'я людей. Знищення або пошкодження підпалом певної речі, наприклад, автомобіля далеко від будівель, споруд, у полі не може вважатися кваліфікованим.

2. Знищення або пошкодження майна шляхом вибуху чи іншим загально-небезпечним способом - вибухом, затопленням, чи іншими подібними діями, якими створюється значна небезпека для людей або предметів, крім тих, на які було спрямовано злочин.

3. Знищення або пошкодження майна, яке заподіяло шкоду у особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки. Умисне знищення або пошкодження чужого майна підпалом або іншим загально-небезпечним способом, яке спричинило людські жертви (за умовою необережної загибелі хоча б однієї особи; навмисно заподіяна смерть утворює сукупність злочинів), або завдало особливо великої шкоди (зруйнування важливого об'єкту, заподіяння тілесних ушкоджень кільком потерпілим тощо) кваліфікуються за ч. 2 ст. 194 КК України. До **«особливо великої шкоди»** внаслідок знищення або пошкодження чужого майна належить, наприклад, виведення з ладу повністю або на тривалий час виробничих підприємств (окремих цехів, дільниць) та інших важливих споруд (гребель системи водо- та енергопостачання, зв'язку тощо), загибель великої кількості худоби, спалення або пошкодження майна та інше заподіяння матеріальних збитків у особливо великих розмірах.

Іншими тяжкими наслідками визнається заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній або кільком особам, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом та більше потерпілим або заподіяння значної матеріальної шкоди державній, громадській організації або громадянам. При вирішенні питання про те, чи є матеріальні збитки значними або особливо великими, враховується не тільки вартість, розмір знищеного або пошкодженого майна в натуральному вигляді (вага, обсяг, кількість предметів) але і його значимість для народного господарства.

Кримінальна відповідальність за необережне знищення або пошкодження чужого майна настає тільки тоді, коли це спричинило:

- людські жертви - загибель хоча б однієї людини, або
- інші тяжкі наслідки - значні зруйнування важливих об'єктів, заподіяння особливо великої матеріальної шкоди, тяжких тілесних ушкоджень кільком потерпілим тощо.

Кримінальна відповідальність настає як за умисне (ст. 194 КК України), так і за необережне (ст. 196 КК України) знищення чи пошкодження чужого майна.

Відповідальність за умисне знищення або пошкодження чужого майна за ч. 2 ст. 194 КК України настає з 14-ти років, а за ч. 1 ст. 194 КК України - з 16-ти років.

Відповідальність за необережне знищення чи пошкодження чужого майна (ст. 196 КК України) настає з 16-ти років.

11. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1 КК України)

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є власність, а *предметом* – матеріальні об'єкти, що входять до складу об'єктів електроенергетики.

Додатковим безпосереднім обов'язковим об'єктом кримінального правопорушення є нормальна робота об'єктів електроенергетики і безпека життя людей (хоча б однієї людині).

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умислом (прямим або непрямим) щодо вчинюваного діяння: винна особа усвідомлювала або свідомо допускала, що своїми діями пошкоджує або руйнує саме об'єкт електроенергетики (електротрансформатор, ЛЕП, розподільний щит електроенергії тощо) і бажала так діяти, бажуючи чи свідомо допускаючи спричинення наслідків у вигляді пошкодження або руйнування вказаних об'єктів. Щодо наслідків у вигляді порушення нормальної роботи об'єктів електроенергетики, ставлення може бути як умисним, так і необережне, а щодо створення небезпеки для життя людей – необережне або непрямий умисел. У разі наявності прямого умислу на порушення нормальної роботи об'єктів електроенергетики, а також створення небезпеки для життя людей або заподіяння смерті людині, у залежності від конкретного змісту, такі дій можуть утворювати сукупність злочину, передбаченого ст. 194-1 та ст.ст. 113, 115, 258, 348 або іншими статтями КК України.

Кримінальна відповідальність за ст. 194-1 КК України може наступати з 16-ти років.

12. Погроза знищення майна (ст. 195 КК України)

Склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 195 КК України, утворює погроза знищення чужого майна лише загальнонебезпечним способом:

- підпалом,
- вибухом,
- іншим загально небезпечним способом – затопленням, забрудненням (наприклад, отруєнням криниці) тощо.

Обов'язковою ознакою кримінального правопорушення є його серйозність, впевненість у реалізації погрози, коли у потерпілого є підстави побоюватися погрози, тобто якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози.

Кримінальне правопорушення вважається *закінченим* з моменту доведення погрози до свідомості потерпілого будь-яким способом: усно, письмово, по телефону, через інших осіб тощо.

Погроза знищення майна вчинюється *умисно*, умисел завжди прямий, оскільки винний переслідує мету налякати, позбавити потерпілого спокою, примусити до певних дій чи утриматися від них. Погроза завжди вчинюється з певною метою.

Відповідальність за погрозу знищення майна настає з шістнадцяти років.

13. Порухення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК України)

Кримінальна відповідальність за кримінально протиправне недбале ставлення до охорони чужого майна за ст. 197 КК України настає лише за наявністю таких ознак (умов):

1. Якщо певній особі була доручена охорона чужого майна, тобто охорона цього майна була її прямим і безпосереднім обов'язком (сторож, охоронець, стрілок воєнізованої охорони тощо) особи.

2. Якщо ця особа проявила несумлінне, недбале ставлення до виконання своїх обов'язків щодо охорони дорученого їй майна.

3. Якщо це спричинило тяжкі наслідки для власника (пошкоджене, загинуло чи викрадено).

4. Якщо між загибеллю, пошкодженням чи викраденням майна і злочинне недбалим ставленням до його охорони є причинний зв'язок.

5. Якщо особа, яка охороняла майно, могла запобігти його загибелі, пошкодженню чи викраденню.

6. Якщо злочинне недбале ставлення до охорони чужого майна було необережним.

У тих випадках, коли особа, якій була доручена охорона, навмисно не виконувала своїх обов'язків і цим сприяла викраденню, загибелі чи пошкодженню цього майна, її дії кваліфікуються як співучасть у цих кримінальних правопорушеннях.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 197 КК України, характеризується необережною виною – суб'єкт не передбачав пошкодження, загибелі чи викрадення охоронюваного майна, але міг і повинен був такі наслідки передбачити, або самовпевнено розраховував на якість обставини, що такі наслідки не настануть.

Відповідальними за кримінально протиправну недбалу охорону чужого майна є лише особи, які юридично були зобов'язані забезпечити належну охорону чужого майна (сторожі, охоронці, комірники тощо).

14. Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом (ст. 198 КК України)

Ст. 198 КК України передбачає відповідальність за задалегідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом. Задалегідь обіцяне придбання чи збут

такого майна визнається співучастю у кримінальному правопорушенні, завдяки якому це майно було здобуте.

Об'єктивну сторону кримінального правопорушення утворюють різноманітні способи і форми придбання (купівля, обмін), отримання (прийняття в дарунок, у рахунок боргу), збуту (продажу, обміну, дарування тощо) чи зберігання майна. Діяння може бути вчинене у виді промислу лише у випадках придбання майна у різних осіб, які вчили кримінальні правопорушення, або збуту майна на користь різних осіб, які вчили кримінальні правопорушення, що трапляється рідко.

Такі дії скоріше стають співучастю у здобуванні майна, якщо вони вчинюються на користь одного і того самого здобувача майна, оскільки ці дії дають здобувачеві майна підстави сподіватися на продовження такого сприяння в реалізації здобутого кримінальним правопорушенням.

Діяння, передбачене ст. 198 КК України, вчинюється умисно при усвідомленні того, що майно завідомо одержане кримінально протиправним шляхом. Кримінальна відповідальність не настає при сумнівах, припущеннях про належність майна.

Відповідальність настає з шістнадцяти років.

Питання до самоконтролю:

1. Що є предметом кримінальних правопорушень проти власності?
2. В чому полягає різниця між об'єктом і предметом кримінальних правопорушень проти власності?
3. Які кримінальні правопорушення належать до групи корисливих, пов'язаних з незаконним вилученням і обертанням чужого майна?
4. Які кримінальні правопорушення проти власності належать до некорисливих?
5. Чим відрізняється грабіж від крадіжки?
6. Які обов'язкові ознаки розбою?
7. Як відмежовується розбій від насильницького грабежу? Момент закінчення розбою.
8. Як відмежовується вимагання від насильницького грабежу та розбою?
9. За якими ознаками розмежовуються привласнення та розтрата майна?
10. Що таке шахрайство? Які способи шахрайства передбачені у законі?
11. Чим відрізняється заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою від шахрайства?
12. Які об'єктивні та суб'єктивні ознаки є обов'язковими для складу привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї? Як відмежовується це кримінальне правопорушення від крадіжки? 1
13. Що є предметом придбання або збуту майна, завідомо здобутого

кримінально протиправним шляхом? Яка суб'єктивна сторона цього кримінального правопорушення?